

נתונים על ילדים שהתייתמו במלחמת חרבות ברזל

1. רקע

על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה הזמינים כיום, נכון ל-2021 היו בישראל 29,614 ילדים ובני נוער יתומים, מגיל לידה עד גיל 18¹, רובם הגדול (99%) יתומים מהורה אחד, והשאר – 1% – יתומים משני הורים. ילדים ובני נוער יתומים עד גיל 18 היו כ-1% מכלל הילדים בישראל בגילים אלה (כ-3.2 מיליון ילדים ונוער במועד בחינת הנתונים)².

במסמך זה מוצגים נתונים על ילדים ובני נוער (קטינים עד גיל 18)³ שהתייתמו בזמן מלחמת חרבות ברזל, שהם יתומים של אנשי כוחות הביטחון ונפגעי פעולות איבה (ולא יתומים שהוריהם מתו בנסיבות אחרות כגון תאונות עבודה, תאונות דרכים או אלימות במשפחה). הנתונים הם על התקופה שמתחילת המלחמה – 7 באוקטובר 2023, ועד פברואר 2024, והם נאספו משני גופים:

1. משרד הביטחון: נתונים על ילדי חללי צה"ל וכוחות הביטחון שהתייתמו בתקופה שבין 7 באוקטובר 2023 ועד לאמצע פברואר 2024.

2. המוסד לביטוח לאומי: נתונים על ילדים שהתייתמו מהוריהם עקב פעולות איבה בתקופה שבין 7 באוקטובר 2023 ל-29 בפברואר 2024.

הנתונים מתייחסים ליתומים שהוריהם הנספים הוכרו כחללי כוחות הביטחון או נפגעי פעולות איבה על ידי אחד הגופים האמורים, בהתאם לחוקים שלפיהם גופים אלה פועלים, ומשפחותיהם וילדיהם שנתרו זכאים לתגמולים מטעמם. אף שאין בידינו מידע מפורש על כך, נציין כי ייתכן שישנם קטינים נוספים שהתייתמו בתקופת המלחמה ובעקבות אירועיה, אך טרם הוכרו כזכאים לתגמולים האמורים מסיבה כלשהי, ולכן לא נכללים בנתונים. כמו כן, הנתונים שמוצגים בנייר זה נאספו בתקופה מוגדרת. הנתונים על נפגעי המלחמה מתעדכנים כל העת ולכן יש לעקוב אחריהם על מנת ללמוד על היקף קבוצת היתומים גם בהמשך.

¹ הכוונה לקטינים בני 17 ו-364 ימים.

² עליזה קרובי, תחום מעקבים ומהלכי לימודים, אגף חינוך, השכלה וחברה, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, דוא"ל, מרץ 2023; השלמת נתונים, 18 בספטמבר 2023.

³ בנתונים שהתקבלו מגופים שונים נעשה שימוש בהגדרות גיל שונות – ראו פירוט בגוף המסמך בהמשך.

1.1 הגדרה

ילד יתום, במסמך זה, הוא ילד שהתייתם מהורה אחד או משני הוריו.

בהקשר של קבלת סיוע מגופים שונים מטעם המדינה, היתמות לא תמיד מוגדרת רק כאובדן ההורה הביולוגי. לדוגמה, בחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1955, שבו נקבעו זכויותיהם של ילדים יתומים לסיוע מטעם המוסד לביטוח לאומי, יתום מוגדר כך: ילדו של תושב או תושבת ישראל שנפטרו, ילד חורג וילד מאומץ, לרבות נכד שכל פרנסתו על המבוטח (חוץ מנער או נערה שכבר נישאו).⁴

על פי חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום), תש"י-1950, ילד יתום הוא ילדו של הנספה – ובכלל זה ילד חורג או ילד מאומץ – שלא מלאו לו 21 שנה, או שמחמת מום גופני או שכלי לא עמד ברשות עצמו במות הנספה או בהגיעו לגיל 21 אחרי מותו, וכל עוד אינו עומד ברשות עצמו מסיבות אלה, אך למעט ילד שבמות הנספה מלאו לו 21 שנה ואותה שעה לא היה סמוך על שולחנו, וכן למעט ילד חורג שלא היה בשעת מותו של הנספה סמוך על שולחנו ושהיה מוחזק על ידי קרובו מלידה שלא היה בן זוגו של הנספה.⁵

2. נתונים

על פי הנתונים שהתקבלו לבקשתנו ממשד הביטחון ומהמוסד לביטוח לאומי בפברואר 2024, מ-7 באוקטובר 2023 (ועד למועד תשובתם) הוכרו על ידי שני גופים אלה 643 יתומים עד גיל 18, ובהם 392 יתומי חללי צה"ל וכוחות הביטחון ו-251 יתומים כתוצאה מפעולות איבה. יצוין כי לדברי נציגת המוסד לביטוח לאומי, ככלל, לא אמורה להיות חפיפה בין הנתונים, דהיינו – יתום שהוכר במוסד לביטוח לאומי לא יופיע במקביל בנתונים של משרד הביטחון. אם בכל זאת קורים מקרים של רישום כפול לזמן קצר (שבו נבחנת בקשת ההכרה באחד הגופים), מדובר ככל הנראה במקרים אחדים בלבד.⁶

2.1 יתומי צה"ל וכוחות הביטחון

על פי אגף משפחות, הנצחה ומורשת של משרד הביטחון, בקבוצת יתומי צה"ל וכוחות הביטחון נכללים יתומים שהתייתמו מהוריהם החיילים שהוכרו כ"חיילים שנספו במערכה" כתוצאה מחבלה, ממחלה או מהחמרת מחלה שאירעו בתקופת שירותם ועקב שירותם, וכן יתומי אנשי כוחות הביטחון, ובהם משרתי מילואים, שוטרים, אנשי שירות הביטחון הכללי, המוסד, אנשי כיתות כוננות של הצבא או המשטרה.⁷

⁴ חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995, פרק י"א: ביטוח אזרחים ותיקים וביטוח שאירים.

⁵ חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום), תש"י-1950; פירושים.

⁶ זהבה זלמן, מנהלת קשרי חוץ, מינהל המחקר והתכנון, המוסד לביטוח לאומי, מענה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל ושיחת הבהרה, 31 במרץ 2024.

⁷ אגף משפחות, הנצחה ומורשת של משרד הביטחון, [הכרה וקביעת זכאות: הכרה כאלמנה וכיתום](#), כניסה: 28 במרץ 2024.

כאמור, מ-7 באוקטובר 2023 ועד לאמצע פברואר 2024 הוכרו במשרד הביטחון 392 יתומים קטינים (עד גיל 18). להלן פילוח הנתונים לפי גיל הילד.

לוח 1: נתוני משרד הביטחון על יתומי צה"ל וכוחות הביטחון שהם קטינים, לפי גיל תקופת הנתונים: 7 באוקטובר 2023 עד אמצע פברואר 2024⁸

גיל	לידה-2	3-5	6-12	13-18	סך הכול
מספר היתומים	85	80	149	78	392

2.2 יתומים כתוצאה מפעולות איבה

על פי המוסד לביטוח לאומי, פעולות האיבה שבגינן מוכרים נפגעים הן בין היתר פגיעה מפעולת איבה של כוחות אויב; פגיעה בשגגה מידי אדם עקב פעולת איבה של כוחות אויב או פגיעה בשגגה בנסיבות שהיה בהן מקום לחשש סביר שתבוצע פעולת איבה; פגיעה מנשק שהיה מיועד לפעולות איבה של כוחות אויב או פגיעה מנשק שהיה מיועד נגד פעולה כזאת; פגיעה ממעשה אלימות שמטרתו העיקרית פגיעה באדם בשל השתייכותו למוצא לאומי-אתני ושנובע מהסכסוך הישראלי-ערבי. כל אלה – בתנאי שהרשות המאשרת, המתמנה על ידי שר הביטחון, אישרה שהפגיעה היא פגיעת איבה.⁹

כאמור, מ-7 באוקטובר 2023 ועד סוף פברואר 2024 הוכרו במוסד לביטוח לאומי 251 יתומים קטינים (עד גיל 18) של נפגעי פעולות איבה. נתונים אלה עשויים לכלול גם יתומים של נרצחים בפיגועים שאינם בהכרח באזור הלחימה בדרום או בגבול הצפון. להלן פילוח הנתונים לפי גיל הילד וחלוקה ליתומים מהורה אחד ומשני הורים:

לוח 2: נתוני המוסד לביטוח לאומי על יתומים כתוצאה מפעולות איבה, לפי גיל תקופת הנתונים: 7.10.23-29.2.2024¹⁰

סך הכול	יתומים משני הורים		יתומים מהורה אחד		גיל
	עד גיל 12	בני 13-17	עד גיל 12	בני 13-17	
251	4	11	158	78	מספר היתומים
	15		236		סך הכול

באשר ליתומים משני הורים יצוין כי משרד הרווחה והביטחון החברתי הכיר מאז 7 באוקטובר 2023 ב-21 יתומים קטינים משני הורים. בקבוצה זו נכללים גם שלושה ילדים משתי משפחות שבהן האימהות נרצחו והאבות נחטפו לשבי בעזה (כמו כן, אחד הילדים עבר את גיל 18 מאז).¹¹

⁸ סוטה בכור-קוגן, ר' תחום לתיאום ובקרה, היחידה לקשרי ציבור וגורמי ממשל, משרד הביטחון, מענה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 13 בפברואר 2024.

⁹ המוסד לביטוח לאומי: תנאי הזכאות להכרה כנפגע פעולות איבה, כניסה: 28 במרץ 2024.

¹⁰ זהבה זלמן, מנהלת קשרי חוץ, מינהל המחקר והתכנון, המוסד לביטוח לאומי, מענה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 5 במרץ 2024.

¹¹ רקפת עצמון, רפרנטית לנושא ילדים שנותרו ללא הורים במלחמה במשרד הרווחה והביטחון חברתי, שיחת טלפון, 13 במרץ 2024.

כרגע אין בידינו פירוט נוסף של הנתונים על יתומים משני הורים שיכול להסביר את הפער בין הנתון של המוסד לביטוח לאומי לבין הנתון של משרד הרווחה. להלן נתונים על יתומי פעולות איבה לפי הרכב משפחותיהם:

לוח 3: נתוני המוסד לביטוח לאומי על יתומים כתוצאה מפעולות איבה, לפי מספר היתומים במשפחה

תקופת הנתונים: 7.10.2023–29.2.2024¹²

מספר היתומים עד גיל 18 במשפחה	יתום אחד	שני יתומים	שלושה יתומים	ארבעה יתומים	חמישה ומעלה	סך הכול
מספר המשפחות	49	46	18	6	3	251
מספר היתומים	49	92	54	24	32	

מנתוני הטבלה עולה כי כ-44% מיתומי פעולות האיבה בתקופת המלחמה הם ממשפחות שבהן שלושה ילדים ויותר עד גיל 18 (110 יתומים ב-27 משפחות).

נזכיר כי הנתונים שמוצגים בנייר זה נאספו בתקופה מוגדרת והם מתעדכנים כל העת. לכן יש להמשיך לעקוב אחריהם על מנת ללמוד על מספר היתומים. בנוסף, כאמור, ייתכן שישנם עוד קטינים שהתייתמו בתקופת המלחמה שנבדקה (עד מועד קבלת התשובות לצורך מסמך זה) וגם אחריה, אך עדיין אין מידע עליהם, מפני שהם טרם הוכרו כזכאים לתגמולים מאחד הגופים המסייעים ליתומים אלה.

נזכיר עוד כי במסמכים קודמים של מרכז המחקר והמידע של הכנסת הובא מידע מקיף על [הסיוע הממשלתי לילדים יתומים](#) (נכון למועד כתיבת המסמך, טרם המלחמה), וכן הוצגו בפירוט [נתונים על ילדים יתומים בפילוח לפי רשויות מקומיות](#) שבהן הם מתגוררים (הנכונים למועד כתיבת המסמך – טרם המלחמה גם כן).

לבסוף נציין כי נושא הקטינים היתומים מצוי על סדר-יומה של הכנסת: הוועדה לזכויות הילד קיימה בכנסת ה-24 דיון בנושא זכויות ילדים יתומים, ולאחרונה אישרה הכנסת ה-25 את [חוק יום משפחות היתומים בישראל, התשפ"ד-2024](#), לאחר כמה דיונים בנושא בוועדת החינוך, התרבות והספורט.

¹² זהבה זלמן, מנהלת קשרי חוץ, מינהל המחקר והתכנון, המוסד לביטוח לאומי, מענה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 5 במרץ 2024.